

Suçta Sürüklenen Çocuklar: Risk Faktörleri ve Önleyici Yaklaşımlar

Children Involved in Crime: Risk Factors and Preventive Approaches

 Mesut Sari¹,  Yasemin İmrek¹

¹Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

ÖZ

Suçta sürüklenen çocukların %50-75'inde en az bir psikiyatrik bozukluk bulunmaktadır. Davranım bozukluğu, alkol/madde kullanım bozukluğu, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB), depresyon ve anksiyete suçta sürüklenen çocuklarda sık görülür. Bu bozukluklar, impulsivite ve emosyon regülasyon zorluklarıyla suç eğilimini pekiştirir. Antisosyal kişilik özellikleri çocuklukta dürtüsellik ve zıtlasma ile başlarken, DEHB ve emosyon regülasyon sorunları karşıt olma karşı gelme bozukluğu, ardından davranım bozukluğuna dönüşebilir; yaklaşık %40-60 davranım bozukluğu vakası ileride antisosyal kişilik bozukluğuna ilerler. Erken erişkinlikte evlilik, istihdam, askerlik ve ebeveynlik gibi bağlayıcı roller, bilişsel olgunlaşma ve sosyal destekler, suçtan uzaklaşmayı sağlamaktadır. Önleme programları; Triple P ve Incredible Years gibi erken müdahale, kaliteli erken çocukluk eğitimi, yürütücü işlev destekleri ve ev ziyaretleri; okul temelli akran zorbalığı önleme ve mentorluk uygulamaları; toplum temelli destek ağları, adli sistemde rehabilitasyon odaklı reformlarını içerir. Bu yaklaşımlar, aile, okul, akran ve toplum düzeyinde çok boyutlu ve bireysel ihtiyaçlara göre planlanan müdahalelerle suçta sürüklenen çocukların uzun vadeli olumsuz gidişatını engellemeyi hedefler. Bu gözden geçirmede suçta sürüklenen çocuklarda ruhsal bozuklukların yaygınlığı, antisosyal kişilik özellikleri gelişimi, ilgili kuramlar ve yaşam boyu gidişatla ilgili araştırma bulguları verilerek, suçta sürüklenmeyi önlemek için uygulanabilecek yöntemlerin sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Suçta sürüklenen çocuk, çocuk koruma kanunu, risk, önleme

ABSTRACT

Between 50% and 75% of children involved in crime have at least one psychiatric disorder. Commonly observed disorders include conduct disorder, substance use disorders, attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD), depression, and anxiety. These conditions—often characterized by impulsivity and difficulties in emotional regulation—reinforce tendencies toward criminal behavior. Antisocial personality traits typically emerge in childhood through impulsivity and oppositional behaviors. ADHD and emotional dysregulation may initially manifest as oppositional defiant disorder and later develop into conduct disorder, with approximately 40-60% of conduct disorder cases progressing to antisocial personality disorders. In early adulthood, prosocial roles such as marriage, employment, military service, and parenthood, alongside cognitive maturation and social support, facilitate desistance from crime. Preventive strategies include early interventions such as the Triple P (Positive Parenting Program) and the Incredible Years, high-quality early childhood education, executive function training, and home-visitation services. School-based initiatives to prevent peer bullying, implement mentorship programs, community-based support networks, and rehabilitation-oriented reforms in the juvenile justice system are also critical. These approaches aim to prevent the long-term adverse trajectories of children involved in crime through multidimensional interventions tailored to individual needs at the family, school, peer, and community levels. This review aims to present research findings on the prevalence of mental disorders in children involved in crime, the development of antisocial personality traits, related theories, and lifelong trajectories, with the goal of proposing methods that can be implemented to prevent involvement in crime.

Keywords: Child in conflict with the law, child protection law, risk, prevention

Giriş

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununun 3-1-a maddesinde belirtilen şekliyle çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi tanımlamaktadır (Resmî Gazete 2005). 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre kanunlarda "suç" olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuklar "suça sürüklenen çocuk (SSÇ)" olarak tanımlanmaktadır (Yurtcan 2006, Kandemir 2025).

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2023 yılında SSÇ sayısı 178.800 olarak bildirilmiştir (TÜİK 2023). Yine bu verilere göre SSÇ'lere en sık "yaralama" (%39,8) ve "hırsızlık" (% 20,8) suçları isnat edilmektedir. 2022 yılı verilerine göre SSÇ'lerin çoğu (%85,0) erkektir ve çoğu 15-17 ve 12-14 yaş gruplarındadır (TÜİK 2022). 2011- 2020 yılları arasında 12- 18 yaş arası 86.211 SSÇ'nin %97,2'sinin erkek olduğu görülmüştür (Dizman ve Araştırmacı 2023). Aynı zaman aralığında SSÇ'lerin en sık Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgelerinde yaşadığı saptanmıştır (Dizman ve Araştırmacı 2023). SSÇ'lerin %65,1'e varan oranı 15- 17 yaş arasındadır (Pelit ve ark. 2022, TÜİK 2022). Çoğunluğu lise öğrencisi (%37,0) olan bu çocukların %29,2'sinin alkol-madde (öz. nikotin ve alkol) kullanımının olduğu ve çoğunlukla plansız/ grup halinde eylemin yapıldığı bildirilmiştir (TÜİK 2022). SSÇ'lerin kolluk kuvvetine getirilmesinden sonra %54,6'sında "kovuşturmaya yer olmadığı" kararı verilmektedir (Duruşan 2021). Uluslararası yazında SSÇ'lerde mükerrer suç oranlarının %33,0- 85,0 arasında değiştiği bildirilmektedir. Türkiye'de bu oran yaklaşık %60,0- 75,0 olarak saptanmıştır (Duruşan, 2021 Çağlar 2023). Özellikle 14- 17 yaş arası SSÇ'lerin %75,0'inin 18- 24 yaş arası tekrar suç işleyebileceği belirtilmiştir (Duruşan 2021).

Bir çocuğun suça sürüklenmesi için zor mizaç özellikleri, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB), davranım bozukluğu (DB), karşıt olma-karşı gelme bozukluğu (KOKGB) tanılarının varlığı, dürtüsellik, empati düzeyinin düşüklüğü, düşük frustrasyon toleransı ve bilişsel kapasitenin sınırlı olması (düşük zeka düzeyi) bireysel olarak önemli risk etmenleri arasında yer almaktadır (Kim ve ark. 2021, Retz ve ark 2021, Vural ve Yıldızlar 2023). Düşük sosyoekonomik düzey, geniş ya da parçalanmış aile yapısı, ebeveynlik işlevlerinde yetersizlik (örneğin, düşük düzeyde ebeveyn denetimi, tutarsız disiplin uygulamaları), ihmal ve istismar vakaları, aile içi şiddet ve çatışmalar, ebeveynin suça karışmış olması ve ebeveyn psikopatolojisinin olduğu aile yapıları suça yönelimi artıran ailesel faktörlerdendir (Jacobsen ve Zaatut 2022, Farrington ve Malvaso 2025).

Okul ortamında, akademik başarının düşüklüğü, okula aidiyetin zayıf olması, yetersiz akademik motivasyon, okul devamsızlığı ve akran zorbalığı gibi unsurlar bireyin suça yönelimini artırabilmektedir. Suça karışmış ya da davranış sorunları sergileyen akran ve kardeşlerle kurulan ilişkiler, bireyin riskli davranışları modellemesine ve suça sürüklenmeye neden olabilmektedir. Yaşanılan çevresel koşullar bağlamında, düşük sosyoekonomik düzey, sosyal sorunların yoğunluğu, toplumsal bağların zayıflığı ile suça yönelimin ve antisosyal davranışların model alındığı ve ödüllendirildiği sosyal çevreler suça sürüklenmeye sebep olan etkenlerdendir (Duruşan 2021).

Erken yaşta suça sürüklenme ve şiddet içeren suçlar, geçmiş suç öyküsü, çocukluk çağında nörogelişimsel ve ruhsal bozukluklar (Özellikle DEHB, KOKGB ve DB gibi tanılar), alkol ve madde kötüye kullanımı, örgün eğitimden uzaklaşma, düşük akademik başarı ve sınırlı toplumsal katılım, akran suçluluğu, suç davranışında bulunan ya da riskli davranışlar sergileyen akran grupları ile kurulan ilişkiler, aile içi destek yetersizliği, duygusal ihmal ve süregelen çatışmalar, ebeveynlerdeki ruhsal bozukluklar, bağımlılıklar ya da suç geçmişi, gelir düzeyinin düşüklüğü, yaşam koşullarının olumsuzluğu ve kaynaklara sınırlı erişim, yargı sürecinin ardından bireye sunulan rehabilitasyon, sosyal destek veya danışmanlık hizmetlerinin yetersizliği, dava ve kovuşturma süreçlerinin uzunluğu gibi yapısal sorunlar, adalet sisteminin etkinliğini azaltarak mükerrer suç riskini yükseltebilmektedir (Duruşan 2021, Çağlar 2023, Özbek ve ark. 2025).

Bu gözden geçirmede SSÇ'lerde ruhsal bozuklukların yaygınlığının, çocuk ve ergenlerde antisosyal kişilik özellikleri gelişiminin, SSÇ'lerle ilgili kuramların ve SSÇ'lerde yaşam boyu gidişatla ilgili araştırma bulguları verilerek, suça sürüklenmeyi önlemek için uygulanabilecek yöntemlerin sunulması amaçlanmıştır.

“Suç”, “Kabahat”, “Statü Suçu” Kavramları

SSÇ’lerin eylemlerini değerlendirirken “suç”, “kabahat”, “statü suçu” kavramlarının ayrıştırılması faydalı olabilir (Shubik ve Kendall 2007, Korkut ve Baş 2024). Suç, Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) veya ceza hükmü içeren özel kanunlarda düzenlenen hukuka aykırı ve cezai yaptırıma bağlanmış eylemlerdir (Korkut ve Baş 2024). Diğer yandan kabahat, toplum düzenini rahatsız eden, karşılığında idari uygulama öngörülen haksızlık (5326 Sayılı Kabahatler Kanunu: dilencilik, kumar, sarhoşluk, gürültü, rahatsız etme, işgal, çevreyi kirletme vb.) olarak sınıflandırılmaktadır. Statü suçları, yalnızca genç bir kişi tarafından işlendiğinde yasa dışı olan belirli eylemleri tanımlamak için gençlik adaletinde kullanılan yasal bir terimdir. Yetişkinler aynı davranışta yasal sonuçlar olmadan bulunabilirken, küçükler için yasal sonuçları bulunmaktadır (evden kaçma vb.) (Kim ve ark. 2020).

TCK ya da Kabahatler Kanunu’nda reşit olmayanlara mahsus ayrı bir “statü suçu” başlığı yer sınıflandırılmamıştır; evden kaçma, okul terk etme veya sokağa çıkma yasağı ihlali gibi yalnızca çocuklara has fiiller, TCK’da suç; Kabahatler Kanunu’nda kabahat olarak sınıflandırılmamıştır. Bu fiiller, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca “koruma tedbiri” kapsamında değerlendirilir ve ceza uygulanmaksızın sosyal inceleme, aile danışmanlığı veya geçici bakım tedbirleri öngörülür (Resmi Gazete 2005). Karşılaştırmalı bir bakışla, ABD’de Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act altında “status offenses” olarak tanımlanan okul devamsızlığı (truancy), evden kaçma (runaway), yasak saatlerde sokağa çıkma (curfew) gibi eylemler, cezai sorumluluğa değil “delinquency prevention” kapsamında idari müdahalelere tabi tutulmaktadır (Shubik ve Kendall 2007). Bu farklı uygulamalar, statü suçlarının hem tanım hem de müdahale yöntemleri bakımından ülkeden ülkeye büyük çeşitlilik gösterdiğini; Türkiye’de ise bu fiillerin cezadan ziyade sosyal koruma ve rehabilitasyon tedbirleri çerçevesinde ele alındığını ortaya koymaktadır.

Cezai Ehliyet ve Adli Psikiyatrik Değerlendirme

18 yaşını doldurmamış kişiler için cezai ehliyeti hem mevcut yaş hem de ruhsal durum kriterlerine göre belirlenir. TCK 31. maddesi uyarınca “akıl hastalığı” veya “zekâ geriliği” nedeniyle, kişinin fiillerinin hukuka aykırılık ve ceza sorumluluğu unsurunu kavrama yeteneği önemli ölçüde azalmışsa ya da tamamen ortadan kalkmışsa, tam ehliyet yerine sınırlı ehliyet veya ehliyetsizlik hükümleri uygulanmaktadır (Çakaloz ve ark. 2016). Adli psikiyatrik değerlendirmede, SSÇ’lerin erken dönemde travma, nörogelişimsel bozukluk veya davranım bozukluğu gibi etmenlerle birlikte gelişen bilişsel ve duygusal işlev kusurlarının saptanması, mağdura ve topluma karşı eylemin hukuki niteliklendirilmesi bakımından kritik öneme sahiptir. Yapılan çalışmalar, SSÇ’lerin yaklaşık %15-25’inde (özellikle şiddet içerikli suçlarda) sınırlı cezai ehliyet belirteçleri tespit edilmekte, bu kişiler ağır hasar düzeyi taşıyan adli psikiyatrik bozukluklar nedeniyle mahkûmiyetten çok koruyucu ve tedavi edici yaklaşımlara sevk edilmektedir (Güler ve ark. 2018, Efendi ve ark. 2023, Güler ve ark. 2024).

Suçta Sürüklenen Çocuklarda Psikopatoloji

SSÇ’de psikiyatrik bozuklukların görülme sıklığının toplum genelinden belirgin şekilde yüksek olduğu bildirilmiştir. SSÇ’lerin %50,0- 75,0’inde en az bir psikopatoloji bulunabilir ve olguların üçte ikisinde ise 2 veya daha fazla tanı görülebilir (Liu ve ark. 2023). SSÇ’lerde psikopatolojilerin süregelen olduğu da bildirilmektedir: iki yıllık takip sonrası tanı devamı oranları; DB, madde kullanım bozukluğu ve majör depresif bozukluk için; sırasıyla % 88,0, % 73,0 ve % 51,0 olarak saptanmıştır (Teplin ve ark. 2021). Uluslararası yazında SSÇ’lerde en sık tanılar: DB, alkol/ madde kullanım bozukluğu, DEHB, depresif bozukluklar, anksiyete bozuklukları, bipolar ve diğer duygudurum bozuklukları, psikotik bozukluklar olarak bildirilmektedir (Hovey ve ark. 2017, Teplin ve ark. 2021).

DB, SSÇ grubunda en sık rastlanan bozukluklardan biridir. Saldırganlık, kurallara karşı gelme, otoriteye meydan okuma ve başkalarının haklarını ihlal etme gibi davranış örüntüleriyle karakterizedir. Özellikle erken dönemde başlayan davranım sorunları, ilerleyen yaşlarda daha ciddi suç davranışlarının habercisi olabilir. Bu çocuklarda katı-duygusuz (“callous-unemotional”) özelliklerin varlığı, ciddi antisosyal davranışlar ve kötü

gidişat açısından risk faktörü olarak bildirilmiştir. SSÇ'lerde alkol ve madde kullanım bozuklukları, yüksek oranda görülmekte olup sıklıkla davranım bozukluğu ve depresif bozukluklarla komorbid olarak seyretmektedir. Bu bozukluklar, çocukların dürtüsellik düzeylerini artırabilir ve suç davranışlarını pekiştirebilir (Eyüboğlu ve ark. 2018, Bilginer et al. 2021).

SSÇ'lerde DEHB %20,0-%50,0 oranında bildirilmektedir. DEHB'nin özellikle dürtüsellik ve dikkat sorunları boyutları, davranışsal kontrol güçlüklerine neden olarak antisosyal davranışlara sebep olmaktadır. Depresif bozukluklar, SSÇ kızlarda ve geçmişte travmatik yaşantıları bulunan çocuklarda daha yaygın olarak görülmektedir. Depresif belirtiler, umutsuzluk, düşük benlik değeri ve sosyal geri çekilme ile, suç davranışlarına zemin hazırlayabilmektedir. Anksiyete bozuklukları da SSÇ'lerde gözlenebilen bir diğer psikopatoloji grubudur. Özellikle travma sonrası stres bozukluğu ilişkili bozukluklar, bu çocukların şiddet ve travmaya sık maruz kalmaları nedeniyle yaygın biçimde görülmektedir. Travmatik deneyimler, çocukların psikolojik dayanıklılığını zayıflatmakta ve suç davranışlarına zemin hazırlayan psikopatolojilerin gelişimine sebep olmaktadır. Bipolar bozukluk ve diğer duygudurum bozuklukları, özellikle dürtüsellik, öfke kontrol güçlükleri ve epizodik davranışsal dalgalanmalarla seyreden tabloları nedeniyle SSÇ grubunda yer yer karşılaşılan durumlardandır. Psikotik bozukluklar, suça sürüklenen çocuklarda daha nadir görülmekle birlikte, özellikle gerçekliği değerlendirme becerisinde bozulmalar, paranoid düşünceler veya varsanılarçeren tablolar ciddi davranışsal sonuçlara yol açabilmektedir. Bilişsel gecikme ve zeka geriliği de SSÇ'ler arasında %6,0 ile % 22,0 arasında değişen oranlarda bildirilmektedir. Bilişsel yetersizlik, çocuğun sosyal normları anlamada ve uygun davranışları sergilemede zorlanmasına neden olabilmekte, bu da suça sürüklenme açısından risk oluşturmaktadır (Eyüboğlu ve ark. 2018, Bilginer et al. 2021).

Çocuk ve Ergenlerde Antisosyal Kişilik Özelliklerinin Gelişimi

Çocuklarda antisosyal kişilik bozukluğu (ASKB) gelişimi için süreç dürtüsellikçe genetik yatkınlığı artıran polimorfizmlerle başlamaktadır (MAO-A, COMT, DRD4, DRD5, DRD2, DAT1, SET) (Beaver ve ark. 2007). Bu çocuklar doğum sonrasında davranışsal tepkilerinin şiddetli olması (zor mizaç yaklaşık %10,0 oranında görülmektedir), dürtüsellik, zıtlasma gösterebilir (Lefley 1998, Beaver ve ark. 2007). Ebeveynler bu davranışlara iktidar mücadelesi şeklinde yaklaşırsa, çocukta aşırı uyarılma ve saldırganlık pekiştirilecektir. DEHB ve üzerine KOKGB üzerine -tekrarlayan çatışmaların da etkisiyle-emosyon regülasyon (ER) sorunları eklenebilir. Geç çocukluk ve ergenlikte sapkın akran grupları, sosyal çevrede şiddet/ suç ve madde kullanımına maruziyet ise DB ve ASKB gelişimi ile sonuçlanmaktadır. ASKB gelişimi bir yelpaze şeklinde kavramsallaştırılabilir. DEHB, yıkıcı davranım bozuklukları (YDB) ve özgül öğrenme güçlüğü (ÖÖG) başta görülebilir ve riski artırabilir. DEHB/ ÖÖG ile ER sorunları ve sosyal beceri eksikliği ileride KOKGB'na yol açabilir. KOKGB DB'na dönüşebilir. %40,0- 60,0 DB olgusu ise ASKB ile devam edebilir. Her ASKB olgusu psikopati geliştirmeyebilir. ASKB olgularının dörtte biri psikopati özellikleri gösterebilir (Beauchaine ve Gatzke-Kopp 2012).

Suçla İlgili Kuramlar

Suçun gelişimi psikoloji, sosyoloji ve biyoloji gibi farklı disiplinlerin ortak ilgi alanı olmuştur. Suçla ilgili kuramlar ana hatlarıyla psikolojik, sosyolojik, biyolojik kuramlar olarak sınıflandırılabilir (Burt ve ark. 2007, Chen ve Zhong 2013, Lösel ve ark. 2025). Psikolojik kuramlar içerisinde psikodinamik, bilişsel ve davranışsal kuramlar yer almaktadır. Psikodinamik kuramlar çocuklarda suça sürüklenmenin erken çocukluk gelişiminde yaşanan çatışmaların çözülmemesi ve travmatik deneyimlerin (taciz, ihmal vb.) etkisi ile ortaya çıktığını öne sürmektedir (Schoenfeld 1971). Diğer yandan bilişsel kuramlar suç içeren eylemin sonuçlarını göz ardı etme, davranışları için başkalarını suçlama eğilimi gibi bilişsel yanlışlıklar ve çarpıtmaların yanı sıra dürtüsellik ve yürütücü işlev sorunlarının katkı sağladığı sorun çözme becerilerindeki yetersizliği vurgulama eğilimindedir (Barriga 2000). Davranışsal kuramlar suç işleme eğiliminin aile ve akran çevresinde sapkın davranışların modellenmesi ve pekiştirilmesi ile zamanla öğrenildiğini vurgulamaktadır (Burt 2007, Chen ve Zhong 2013, Lösel ve ark. 2025).

Suçta sürüklenme ile ilgili sosyolojik kuramlar sosyal dezorganizasyon, gerilim kuramı ("strain theory"), ayırıcı birliktelikler kuramı ("differential association theory") ve damgalanmayı içermektedir. Sosyal

Dezorganizasyon Kuramına göre SSÇ'ler toplumsal ilişkilerin zayıf olduğu, törel toplumsal kontrolün ve toplumsal kaynakların kısıtlı olduğu (örn. Yoksul, suç oranı yüksek vb.) toplumlarda daha sık görülmektedir (Chen ve Zhong 2013). Genel gerilim kuramına göre suça yönelik eylemler bireyler toplumsal olarak kabul edilen hedefler ve bu hedeflere (örn. maddi gelir, statü vb.) yasal olarak erişim yolları arasında uyumsuzluk deneyimlediğinde ortaya çıkmaktadır (Tezcan 2015). Ayırıcı birliktelikler kuramı ise çocukların suça sürüklenen akranları ile etkileşimleri sonucunda sapkın değerler ve davranışlara maruz kalarak suç eylemini öğrendiklerini öne sürmekte ve çete üyeliğinin rolünü vurgulamaktadır (Bingöl 2022). Damgalanma kuramı suça sürüklenmede toplumsal tepkilerin rolünü vurgular ve bir çocuğun "suça sürüklenen" olarak damgalanması ile prososyal davranış fırsatlarının kısıtlandığını aynı anda mükerrer suç işleme risklerinin arttığını ve bu çocukların mükerrer suç eylemlerinin "kendi kendisini gerçekleştiren bir kehanet" olarak değerlendirilebileceğini öne sürer (Süleymanoğlu 2024).

SSÇ'lerle ilgili biyolojik kuramlar ise genetik, nöropsikiyatrik ve hormonal etkenlerin rolünü içermektedir (Burt ve ark. 2007, Chen ve Zhong 2013, Lösel ve ark. 2025). Genetik kuramla bazı genetik varyasyonların agresyon/ iritabilite düzeyini veya dürtüselliliği artırarak suça sürüklenme riskine katkı sağlayabileceğini öne sürmektedir. Nöropsikiyatrik kuramlar ise dürtü kontrolü ve yürütücü işlevlerle ilgili, özellikle frontal lobu içeren alanlarda doğum sonrası hasarlar veya doğumsal anomalilerin suça sürüklenme riskini artırabileceğini vurgulamaktadır. Hormonal faktörler ise özellikle erkeklerde puberte sonrası saldırganlık ve riskli davranışların arttığını göz önüne alarak başta testosteron olmak üzere hormon düzeylerindeki değişimlerin suça yönelmede rol alabildiği görüşünü içermektedir (Armstrong ve ark. 2022). Psikososyal kuramlar içerisinde Loeber ve Moffitt'in kuramları yaşam boyu gidişatı da içerdiklerinden gelişimsel açıdan daha güçlü olabilir (Moffitt 1993, Loeber ve Burke 2011).

Loeber'in Suça Sürüklenme Yolları Kuramı

Loeber ve arkadaşları (1993), çocukluk çağında başlayan antisosyal davranışların gelişimini açıklamak için, "Otorite ile Çatışma Yolağı", "Açık Yolak" ve "Gizli Yolak" şeklinde üç temel davranışsal yolak tanımlamıştır (Loeber ve ark. 1993). Bu yollar, gelişimsel olarak farklı davranış kalıplarını izlemekle birlikte, bir birey bu yolların birden fazlasını eşzamanlı veya ardışık olarak izleyebilir. Bu model, özellikle erkek çocuklar için suça sürüklenme riskini öngörmede kullanılmıştır. Otorite ile Çatışma Yolağı, genellikle erken çocukluk döneminde başlar ve inatçılık, kurallara uymada zorluk, otorite figürlerine karşı gelme davranışları ile karakterize edilir. Zamanla bu çocuklar evden veya okuldan kaçma gibi daha ciddi itaatsizlik davranışlarına yönelebilirler. Bu yolun, suça sürüklenen çocukların yaklaşık %20,0- 25,0'inde gözlemlendiği bildirilmiştir. Açık yolak, genellikle doğrudan gözlemlenebilir saldırgan davranışlarla başlar. Zorbalık gibi görece hafif düzeyde saldırganlık örüntüleriyle başlayan süreç, fiziksel kavgalar ve zamanla şiddet içeren suç davranışlarına (örneğin saldırı ve yaralama) evrilir. Suça sürüklenen çocukların %25,0- 30,0'unda bu yolak gözlemlenmektedir. Gizli yolak ise daha çok toplumsal normlardan gizlenen, yalan söyleme, okuldan küçük hırsızlıklar ve gizli kuralları ihlal etme gibi görünmeyen davranışlarla başlar. Zamanla bu davranışlar mülke zarar verme, organize hırsızlık gibi daha ciddi suça dönüşebilir. Bu yolun, suça sürüklenen çocukların %40,0- 50,0 gibi oldukça büyük bir kısmında izlendiği ve en yaygın yolaklardan biri olduğu bildirilmiştir (Loeber ve ark. 1993, Loeber ve Burke 2011).

Moffitt'in Gelişimsel Suçluluk Tipolojisi

Moffitt (1993), bireylerin antisosyal davranış örüntülerini açıklamak üzere geliştirdiği gelişimsel kuramda iki temel suçlu alt türü tanımlamıştır; yaşam boyu süregelen suçlular ve ergenliğe sınırlı suçlular. Bu sınıflama, bireylerin suç davranışlarının başlama zamanına, suçun süresine ve gelişimsel nedenlerine dayalıdır ve antisosyal davranışın heterojen doğasına ışık tutmayı amaçlamıştır (Moffitt 1993). Yaşam boyu süregelen suçlular grubunda antisosyal davranışlar çocukluk döneminde başlar ve bu davranış örüntüleri yaşam boyu devam eder. Bu bireylerde erken dönemde belirgin olan yürütücü işlevlerde bozulmalar, dil gelişimi sorunları gibi nöropsikolojik zorluklar; ebeveyn ihmali, yoksulluk, aile içi şiddet gibi zor mizaç özellikleri ve olumsuz ailevi/sosyal çevresel koşullar gözlenmektedir. Yaşam boyu süregelen suçlular, nüfus içindeki oranları görece düşük olmasına karşın, işlenen suçların büyük kısmından sorumludurlar. Bu bireylerin suç davranışları genellikle istikrarlı, tekrarlayıcı ve şiddet içerecek düzeyde devamlıdır (Moffitt 1993, Moffitt ve

ark. 2002). Ergenliğe sınırlı suçlular grubunda suç davranışları ergenlik döneminde başlar ve bu davranışlar genellikle erken yetişkinlikte sona erer. Bu bireyler çoğunlukla gelişimsel olarak gecikmiş sosyal roller, bağımsızlık arzusu ve akran etkisinin baskısı altında suça yönelirler. Suç davranışları genellikle geçici, deneysel ve sosyal açıdan motive edilmiş olup, kalıcı bir antisosyal örüntüye dönüşmemektedir. Bu grup, toplum içinde daha yaygın görülmekle birlikte, suç davranışlarının şiddeti ve süresi yaşam boyu süregelen suçlular grubuna kıyasla daha sınırlıdır (Moffitt ve ark. 2002, Odgers ve ark. 2008).

Suçla Sürüklenen Çocuğun Yaşam Boyu Gidişi Etkileyen Faktörler

Suç davranışlarının gelişimi, yaşam boyu devam eden çok boyutlu etkileşimler sonucunda şekillenmektedir. Bu bağlamda, doğum öncesi dönemden başlayarak, erken çocukluk, ergenlik ve genç yetişkinlik dönemine kadar uzanan süreçte maruz kalınan çeşitli risk faktörleri, suç eğiliminin belirleyicileri arasında yer almaktadır.

Doğum Öncesi ve Doğum Sırasındaki Faktörler

Bu dönemlerde karşılaşılan olumsuzluklar, ilerleyen dönemlerde suç davranışına zemin hazırlayabilir. Annenin hamilelik dönemindeki alkol ve madde kullanımı, fetüsün gelişimini olumsuz etkileyerek, ileride dürtü kontrolü ve davranış düzenleme gibi bilişsel süreçlerde bozulmalara sebep olabilir. Yeni meta-analizler, prenatal maruziyetin çocuklukta dikkat sorunlarının yanı sıra ergenlikte artmış saldırganlıkla da ilişkili olduğunu göstermektedir (Sessa ve ark. 2022). Yetersiz beslenme ya da kronik stres, fetüsün beyin gelişimini olumsuz yönde etkileyerek, gelişimsel duyarlılığı artırabilir. Doğumda yaşanan komplikasyonlar, hipoksik-iskemik hasar gibi nörolojik riskleri beraberinde getirerek davranışsal regülasyonda bozulmalarla ilişkili olabilir (Sessa ve ark. 2022).

Erken Çocukluk Döneminde Mizaç ve Davranışsal Belirteçler

Bireyin mizacı ve erken dönemde gözlenen davranış örüntüleri, ileri yaşlarda davranışsal eğilimlerin habercisi olabilir. Zor mizaç, yüksek düzeyde irritabilite, dürtüsellik ve duygusal düzenleme güçlükleriyle karakterizedir ve bu özellikler, riskli davranışlara zemin hazırlayabilir. DB ilişkin erken belirteçler, süregelen agresyon, otorite figürlerine karşı gelme ve yoğun öfke nöbetleri biçiminde gözlenebilir ve yine bu davranışlar ilerleyen yaşlarda suç davranışına dönüşebilir. Empati ve pişmanlık duygularının yokluğu, özellikle antisosyal davranış örüntüleri, duyguları anlama ve sosyal normlara uymakta zorluğa sebebiyet vererek davranışların ileride de devamı açısından risk etkeni olabilmektedir (Buil ve ark. 2017). Empati eksikliği taşıyan çocuklarda, toplumsal geri besleme mekanizmaları etkisiz kalarak antisosyal davranışların pekişmesi olağandır (Buil ve ark. 2017).

Aile ve Ebeveynlik Yaklaşımları

Erken çocukluk döneminde, ebeveynlik stilleri ve aile ortamının niteliği, çocuğun sosyal normlara uyumunu belirleyen temel unsurlardandır. Katı, tutarsız ve zorlayıcı ebeveynlik, çocuğun davranışsal regülasyon gelişimini olumsuz etkileyebilir ve antisosyal davranış gelişimine zemin hazırlayabilir. Ebeveyn gözetimi ve kontrolünün yetersizliği, özellikle riskli sosyal çevrelere maruz kalmayı artırarak ergenlik döneminde suç davranışını kolaylaştırabilir. Fiziksel, duygusal veya cinsel istismar ile ihmal, travmatik etkileriyle bireyin güven ilişkilerini ve sosyal bağlanmasını zedeler. Aile içi çatışma ve yapısal dezorganizasyon, çocukta güvensizlik, stres ve davranışsal dengesizlik yaratabilir (Van der Put ve Assink 2025).

Bilişsel ve Nörobiyolojik Faktörler

Bilişsel kapasite ve beyin gelişimi, bireyin çevresel uyarıcılara nasıl tepki verdiğini ve davranışlarını nasıl düzenlediğini belirler. Yürütücü işlevlerdeki sorunlar, özellikle inhibisyon eksikliği, planlama yetersizlikleri ve çalışma belleği zayıflığı, suça eğilimli bireylerde sık gözlenmiştir. Beyin gelişimindeki sapmalar, özellikle amigdala ve prefrontal kortekste gözlenen yapısal ve işlevsel farklılıklar, duyguyu düzenleme ve karar alma mekanizmalarının bozulmasıyla ilişkilidir (Borrani ve ark. 2019).

Orta Çocukluk ve Ergenlik Dönemi

Bu dönemde sosyal çevre ve toplumsal etkenlerin etkisi belirginleşir ve suç davranışlarının pekişebileceği kritik bir dönem olduğu söylenebilir. Akran etkileri, suç eğilimli akran grupları ile kurulan ilişkiler aracılığıyla sosyal öğrenme yoluyla suçu normalize etme, prososyal akranlar tarafından dışlanma ve izolasyon, aile otoritesine karşı akran grubunun etkisinin artması gibi yollarla etkisini gösterir. Akademik sorunlar, okul başarısızlığı, örgün eğitime yatırım eksikliği, devamsızlık, disiplin cezaları ve okuldan uzaklaştırma, bireyin okul sisteminden ve sonrasında toplumsal sistemden kopmasına neden olabilir. Ayrıca, ÖÖG zihinsel yetersizlik ve DEHB gibi sorunlar, eğitim sürecini zorlaştırarak dışlanmayı artırabilir. Toplumsal çevre etkileri, yoksulluk, işsizlik, şiddet ortamında büyüme, toplumsal destek sistemlerinin zayıflığı ve prososyal fırsatların yokluğu gibi faktörler, bireyin suça yönelme riskini artırır. Madde kullanımı, yasal maddelerden yasa dışı maddelere geçişin gözlemlendiği "köprü kuramı" çerçevesinde değerlendirilir. Bu kurama göre yasal maddelerden yasa dışı maddelere geçiş, ergenlik döneminde dürtüsellığı ve suça yatkınlığı artırır. Madde etkisi altında dürtüsel davranışlar artar, yürütücü işlevlerde bozulma görülür ve doğrudan suç davranışlarına sebep olabilir. Ruhsal sorunlar, özellikle tedavi edilmemiş psikiyatrik bozukluklar, bireyin içsel regülasyon kapasitesini düşürerek, suça tekrar eğilimini artırabilir (Jones ve ark. 2022, Reese ve ark. 2024).

Erken Erişkinlik ve Sonrasında Suç İşlemeyi Bırakma ile İlişkili Faktörler

Bireylerin yaşamlarında evlilik, istihdam, askerlik hizmeti gibi belirli dönüm noktalarının suç davranışından vazgeçmede önemli rol oynadığı belirtilmiştir. İstikrarlı ve düzenli bir işte çalışmak, bireyin sosyal bağlarını güçlendirir, prososyal roller üstlenmelerine ve sosyal kontrol mekanizmalarının etkinleşmesine yardımcı olarak suç davranışından uzaklaşmaya katkı sağlar (Apel ve Horney 2017). Kaliteli ve süreğen evlilik hayatı, bireylerin suç davranışından vazgeçmelerinde önemli bir faktördür (Johnson ve Giordano 2021).

Askerlik hizmeti, bireylerin disiplin kazanmalarına, otoriteye uyum sağlamalarına ve yeni sosyal bağlar kurmalarını sağlayarak suç davranışından uzaklaşmalarına katkıda bulunabilir (Johnson ve Giordano 2021). Ebeveynlik, sorumluluk duygularının gelişmesini ve prososyal roller üstlenmeyi sağlar. Yaş ilerledikçe bireylerin bilişsel işlevlerindeki gelişmeler ve dürtü kontrolünde artış gözlemlenmektedir (Van De Werve ve ark. 2022). Bireylerin yeni prososyal ilişkiler kurmaları, sosyal destek ağlarının genişlemesini ve suç davranışından uzaklaşarak bireylerin toplumla yeniden bütünleşmelerine yardımcı olur (Devers 2011, Boman ve Mowen 2017, Copp ve ark. 2020).

Önleme Programları

Erken müdahale programları, çocukluk ve erken ergenlik döneminde antisosyal davranışların ve sonrasında muhtemel suç davranışının gelişimini önlemek ya da bu davranışlar şiddetlendikten sonra geriletmek için planlanmıştır. Antisosyal davranışlar çok boyutlu ve dinamik bir süreç içinde ortaya çıkar; bu nedenle önleme programlarında tek bir risk faktörüne odaklanmak yerine, biyolojik, psikolojik ve sosyal düzeyde bütüncül müdahalelere ihtiyaç vardır.

1. Erken Müdahale Programları

Triple P (Positive Parenting Program)

Triple P, çok seviyeli bir yaklaşım sergileyerek, evde ve okul öncesi/ okul çağındaki çocuklarda davranışsal ve duygusal sorunları engellemeyi hedefler (Sanders 1999). Programın özellikle düşük gelirli ve yüksek riskli ailelerde uygulanması durumunda, çocuklarda dışa yönelen davranış belirtilerinde anlamlı azalmalar sağlandığını gösterilmiştir. Triple P'nin şiddet içeren davranış ve otoriteye karşı gelme eğilimlerini düşürdüğü göz önüne alındığında uzun vadede suça sürüklenme riskini de azaltabileceği öne sürülebilir.

The Incredible Years (Muhteşem Yıllar Programı)

Üç-on iki yaş grubu çocuklarda hem anne-baba eğitimini hem de çocukların sosyal-bilişsel becerilerini

güçlendirmeyi amaçlayan program Webster-Stratton tarafından geliştirilmiştir. Program grup ve birebir versiyonları, okul öncesi dönemden başlayarak çocuğun sosyal-emosyonel düzenleme, empati ve problem çözme becerilerini geliştirmek üzere yapılandırılmıştır (Webster-Stratton 2001). İzlem çalışmalarında programdan yararlanan çocukların ileriki yıllarda polis tutanaklarına yansıyan antisosyal davranış oranlarında belirgin düşüşler kaydettiği belirtilmiştir (Webster-Stratton ve Reid 2010).

Kaliteli Erken Çocukluk Eğitimi

Erken çocukluk eğitiminin hem bilişsel gelişimi hem de toplumsal-emosyonel becerileri destekleyerek suça sürüklenme riskini azaltmada kritik bir rol oynadığı belirtilmiştir. Perry Preschool Programı, Chicago Child-Parent Centers gibi çalışmalar erken çocukluk eğitimine yapılan yatırımların uzun vadede toplumsal maliyetleri düşürdüğünü ve bireylerin suçtan uzak, prososyal bir yaşam sürmesini katkı sağladığını göstermiştir (Reynolds ve ark. 2001, Schweinhart ve ark. 2005).

Bilişsel ve Yürütücü İşlev Girişimleri

Çocukluk döneminde yürütücü işlevlerin (inhibisyon, dikkat odaklama, planlama, problem çözme) yetersiz olması, dürtü kontrolünün de zayıf olduğu çocuklarda antisosyal eğilimlerin artmasına yol açabilir. Bu nedenle, erken dönemde yürütücü işlevleri destekleyen müdahalelerin, suça sürüklenme riskini azaltmada önemli bir araç olabileceği belirtilmiştir (Raver ve ark. 2008).

Ev Ziyareti Programları

Gebelik sürecinden 3 yaşa kadar ev ziyaretlerini kapsayan çeşitli programların etkili ebeveynlik uygulamaları geliştirdikleri ve ev içi şiddet oranlarının düştüğü; çocukların okul öncesi dönemde sosyal-emosyonel gelişimleri açısından daha iyi başlangıç yaptığı ve yürütücü işlev becerilerinin güçlendiği; dolayısıyla ilerleyen yıllarda antisosyal davranış ve suça sürüklenme riskinin azalmasını sağladığı bildirilmiştir (Love ve ark. 2005).

2. Okul Temelli Programlar

Akran zorbalığını önleme girişimleri, okul psikolojik danışmanlarının, öğrencilerle haftalık küçük grup oturumları düzenleyerek zorbalık davranışlarının nedenleri, etkileri ve tanınması konularında farkındalık çalışmaları yürütmesine dayanır. Eğitsel materyallere eklenen sosyal-emosyonel beceriler ile ders programlarına duygu tanıma ve empati geliştirme modülleri eklenerek uygulanmıştır. Okul içi mentor programları öğretmen-öğrenci mentor eşleştirmeleri yapılması, sonrasında görüşmeler gerçekleştirerek akademik ve sosyal sorunları erken fark etmeyi, olumlu rol modeller sunmayı ve öğrencilere kişisel hedef belirleme desteği vermeyi hedeflemiştir. Olumlu davranışları destekleyecek girişimler ve destekler ile öğrencilerin yardımlaşma, sorumluluk üstlenme ve sınıf kuralına uyma gibi olumlu davranışlarını pekiştirmek amaçlanır (Bradshaw ve ark. 2009, Durlak ve ark. 2011).

3. Toplum Temelli Girişimler

Akran modellemesi ile her ergenin, mahallede deneyimli ve eğitimli bir gönüllü "ağabey" veya "abla" ile eşleştirildiği bir mentorluk modeli önerilmiştir. Ergenler, okul bitiminden sonra yürütülen spor, sanat ve akademik destek atölyelerine yönlendirildiği başka bir çalışma modelinde çatışma çözme atölyeleri ve bilişsel-uyum odaklı etkinlikler sunulmuştur. Bir başka modelde ise, yerel topluluk liderleri, sosyal hizmet uzmanları ve gönüllülerden oluşan "Toplumsal Destek Ağı" oluşturulmuştur. Bu ağ çerçevesinde aylık düzenli toplantılar yapılmış; ebeveynler ve mahalle görevlilerine adli sorunlar, risk işaretleri ve açık iletişim stratejileri konusunda eğitimler verilmesi önerilmiştir. Ergenlere, mahalle yakınındaki bir mesleki eğitim merkeziyle iş birliği içinde bir plan yapılır; düzenlenen kısa dönemli atölye çalışmalarında temel bilgisayar, el becerileri ve iş başvuru süreçlerine hazırlık eğitimi verilir (Dubois ve ark. 2002, Durlak ve Weissberg 2007).

"Çocuk koruma evleri" ve "Sevgi Evleri" gibi kurumlar, devlet korumasına alınmış çocukların güvenli bir yaşam ortamına kavuşmaları için oluşturulmuş yapılardır. Bu kurumlara yerleştirilen çocuklar genellikle aile yanında kalmalarını engelleyen istismar, ihmal, ebeveyn yoksunluğu veya diğer riskli yaşam koşullarına

sahip geçmiş öyküler taşırlar. Dolayısıyla bu çocuklar, kuruma gelmeden önce de çeşitli sosyal, duygusal ve davranışsal risklerle karşı karşıya olmuşlardır. Araştırmalar çocuk koruma sistemine dahil olan ve özellikle koruyucu bakımda büyüyen çocukların yetişkinlikte suç sistemine dahil olma olasılığının toplum ortalamasına kıyasla daha yüksek olabildiğini göstermektedir. Ancak bu bulgular, kurumların kendisinin suç eğilimini doğrudan oluşturduğu anlamına gelmemektedir; aksine, bu durum çocukların kuruma gelmeden önce yaşadıkları zorlukların, travmaların ve yetersiz sosyal desteklerin bir yansımasıdır (Baidawi 2020). Kurumlarda sunulan bakımın niteliği, istikrarlı sosyal ilişkiler, eğitim fırsatları, ruh sağlığı hizmetleri ve koruyucu faktörlerin varlığı, suça sürüklenme riskini önemli ölçüde azaltabilmektedir. Bu nedenle, çocuk koruma evleri ve Sevgi Evleri, uygun destek ve müdahalelerle çocukların sağlıklı gelişimine ve topluma kazandırılmasına katkı sağlayabilecek potansiyele sahiptir. Olumsuz etkiler ise çoğunlukla bakım süreçlerindeki eksiklikler, personel yetersizlikleri veya geçmiş travmaların yeterince ele alınmaması gibi faktörlerle ilişkilidir (Malvaso ve ark. 2017, Baidawi 2020). Sonuç olarak, bu kurumların çocukları suça iten bir unsur olarak değil; geçmişte yaşanan riskli deneyimlerin etkilerini azaltmak ve gelecekte suçtan uzak bir yaşam kurmalarına destek olmak amacıyla var olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

4. Adli Sistemde Reform

Çocuğun üstün yararı ilkesi, 1989 tarihli Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi ve 1924 tarihli Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi gibi uluslararası belgelerde temel bir ilke olarak yer almaktadır (League of Nations 1924, United Nations 1989). Temel olarak çocukla ilgili tüm kararlarda öncelikli olarak dikkate alınması gerektiği vurgulanır. Bu ilkeye göre, çocuğun korunması, gelişimi, katılımı ve refahı için en uygun koşulların sağlanmasını amaçlar ve özellikle aile hukuku, evlat edinme, göç ve sağlık gibi alanlarda esnek ve duruma özgü bir yaklaşım gerektiği belirtilir (Archard ve Uniacke 2021, de Torres Perea 2021, Huefner ve Ainsworth 2024). 1990 yılında imzaladığı Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme; 2000 yılında imzaladığı Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi; 2007 yılında imzaladığı Lanzarote Sözleşmesi gibi sözleşmeler Türkiye'nin çocuk hakları ve korunması alanındaki uluslararası yükümlülüklerinin temelini oluşturur.

Damgalanma kuramı gereğince adli sistem suça sürüklenen çocuk bağlamında cezalandırmadan ziyade rehabilitasyonu ön plana çıkaracak biçimde tasarlanmalıdır. Bu yaklaşımda görece hafif suçlar ve kabahatler için ücretli kamu hizmeti, denetimli serbestlik gibi alternatif sonuçlar sağlanarak, SSÇ'lerin kolluk kuvvetleriyle ilk karşılaşması (göz altı süreci) sırasında çocuğun yaşına uygun işlem ve sorgulamalar yapılmasına dikkat edilmeli; yine tutuklama öncesi süreçte çocuğun ailesinden kopması, eğitimine ara vermesi ve suça eğilimli akranlarla temas kurmasının rehabilitasyon olasılığı azaltacağı unutulmamalıdır (Andrews ve Bonta 2014). SSÇ'lerin cezaevine girmeden topluma katılımının teşvik edilebileceği bildirilmektedir (Cullen ve Gendreau 2000) Arabuluculuk gibi adli uygulamaların çeşitlendirilmesi, çatışma odaklı suçların toplumsal uzlaşıyla çözülmesini sağlar ve adli yükü hafifletir. Tutuklama yerine tedavi programları, elektronik izleme gibi toplum temelli alternatiflerin uygulanması SSÇ'lerin sosyal bağlarını koparmadan rehabilitasyon sürecine dahil olmalarına imkân sağlar (Gendreau ve Goggin 2022).

Çocukların adli süreçte etkin katılım hakkı, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme gibi uluslararası belgelerle güvence altına alınmıştır. Bu hakkın hayata geçirilmesi için devletlerin çocukların sürece anlamlı şekilde katılımını kolaylaştıracak adımlar atması gerekmektedir (Forde 2018). Uluslararası uygulamalar incelendiğinde çocukların, psikolojik olarak korunmasını ve haklarının gözetilmesini amaçlanarak, adli süreçte genellikle kapalı oturumlarda, resmi üniforma kullanılmadan ve ailelerinin ya da sosyal hizmet uzmanlarının eşliğinde yargılanması önerilir. Yargılamada, çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun, çocuğu travmatize etmeyen bir yaklaşımın benimsenmesi hem adil yargılanma hem de çocuğun ruh sağlığının korunması açısından kritik önemdedir. (Leiria ve Nunes 2023, Lee ve ark. 2025).

Yüksek güvenli ortamda uygulanan yapılandırılmış tedavi programları sayesinde, çocukların ruhsal durumlarının iyileştirilmesi ve topluma yeniden kazandırılması hedeflenir. Araştırmalar, bu hastanelerde uygulanan multidisipliner yaklaşımların, çocukların hem psikiyatrik hem de sosyal işlevselliklerinde anlamlı düzeltilmeler sağladığını göstermektedir. Yüksek güvenli adli psikiyatri hastaneleri, çocukların güvenliğini sağlarken aynı zamanda rehabilitasyon süreçlerini de destekleyerek hem bireysel hem de toplumsal

düzeyde olumlu sonuçlar elde edilmesine olanak tanır (Seppänen 2018, Cameron ve ark. 2022, Tong ve ark. 2022).

Prognoz

SSÇ profiline sahip bireylerin yaşam boyu gidişatları, erken dönemde başlayan risklerin kümülatif etkisi nedeniyle genellikle olumsuz seyreder. Erken çocuklukta görülen dürtüsellik, empati eksikliği ve yürütücü işlev bozuklukları gibi özellikler, müdahale uygulanmadığında ergenlikte saldırganlık, okul terkleri ve akran suistimalleriyle pekişir (Moffitt 1993, Loeber ve Burke 2011). Yetişkin dönemde ise bu bireylerin, tekrarlayan adli öyküler, işsizlik, ilişki kuramama, evsizlik ve madde bağımlılığı gibi ikincil sorunlarla karşılaşma olasılığı yüksek olacaktır (Odgers ve ark. 2008). Ayrıca yaşam doyumu, sosyal katılım ve sağlık göstergelerinde de belirgin düşüklükler beklenir (Murray ve ark. 2012). SSÇ'lere yönelik yargılama sistemi dışında uygulanan rehabilitasyon, eğitim destekleri, psikososyal müdahaleler gibi alternatif programların olumlu etkileri olduğu ve bu kişilerin ilerleyen dönemde suça karışma riskinin azaldığı birçok araştırmada gösterilmiştir (Lipsey 2009, Mulvey ve ark. 2010, Piquero ve ark. 2015). Ancak bazı araştırmalar, özellikle ağır ve kronik durumlarda alternatif programların etkisinin sınırlı olabileceğini veya bazen yetersiz uygulandığında olumlu sonuçların elde edilemediğini göstermektedir (Farrington 2003).

Sonuç

Bu yazın taramasında suça sürüklenen çocuklarla ilgili ülkemiz verilerinin değerlendirilmesi, SSÇ'lerde ruhsal bozuklukların yaygınlığının, çocuk ve ergenlerde antisosyal kişilik özellikleri gelişiminin, SSÇ'lerle ilgili kuramların ve SSÇ'lerde yaşam boyu gidişatla ilgili araştırma bulgularının sunulması, suça sürüklenmeyi önlemek için uygulanabilecek yöntemlerin sunulması amaçlanmıştır; taramada ağırlıklı psikolojik faktörler ele alınmıştır. Sonuç olarak ülkemizde daha çok Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yaşayan erkek çocukların 15- 17 yaş aralığında suça sürüklendikleri, bu çocuklara en sık "yaralama" ve "hırsızlık" suçlarının isnat edildiği, SSÇ'lerin çoğunlukla lise öğrencisi oldukları, yaklaşık üçte birinin özellikle nikotin ve alkol olmak üzere psikoaktif madde kullanımlarının olduğu ve eylemlerin çoğunlukla plansız ve grup içerisinde gerçekleştirildiği görülmüştür. SSÇ'lerin yarısından çoğunda adli süreçler sonrasında "kovuşturmaya yer olmadığı" kararı verilmekte ancak mükerrer suç oranlarının yüksek olduğu da görülmektedir. Dolayısıyla ülkemizde SSÇ'lerde mükerrer suç oranlarını düşürecek girişimlere gerek duyulduğu söylenebilir.

Yazında mükerrer suç için risk etkenleri erken yaşta/ şiddet içeren suç işleme, geçmiş suç öyküsü, çocukluk çağında yeterli tedavi edilmeyen nörogelişimsel bozuklukların varlığı (özellikle DEHB, KOKGB/ DB olmak üzere), alkol/ madde kötüye kullanımı, örgün eğitimden uzaklaşma/ toplumsal katılım fırsatlarının kısıtlılığı, akran suçluluğu, aile ihmali/ ilgisizliği/ çatışmaları, ebeveyn suçluluğu/ psikopatolojisi/ alkol madde kullanım bozukluğu, düşük sosyoekonomik düzey, adli süreç sonrası destek sistemlerinin kısıtlı olması ve çocuk adalet sistemine özgü kısıtlılıklar sayılmaktadır (Duruşan 2021, Çağlar 2023). Dolayısıyla çocukluk çağına özgü nörogelişimsel bozuklukların erken fark edilerek yeterli tedavi edilmesi, gençlerde alkol/ madde kötüye kullanımının önlenmesi, örgün eğitime devam oranlarının artırılması, damgalanma kuramının da vurguladığı üzere kovuşturma süreçleri sırasında ve sonrasında çocukların etiketlenmesinin önlenmesi ve topluma katılımları için fırsatların artırılarak suçlu akranlarından uzaklaştırılması mükerrer suç oranlarını azaltabilir. SSÇ'lerin ailelerinin 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümlerinin içerdiği danışmanlık desteklerine ek olarak farklı desteklere ihtiyaç duydukları düşünülerek bu yönde planlama yapılabilir (Özkan ve Kılıç 2013, Özpolat 2022). Adli değerlendirme yapılırken çocuğun gelişimsel yaşı ve özellikleri göz önünde bulundurulmalı çocuk psikiyatrisi, adli tıp ve olgu özelinde diğer branşları içeren heyet eşliğinde değerlendirme yapılmalıdır. Ülkemizde tek hekim tarafından düzenlenen adli raporlar için, itiraz süreçleri sonrası yüksek mahkemelerce heyet şeklinde düzenlenmesi yönünde tekrar değerlendirme istendiği unutulmamalıdır. Çocuk adalet sisteminde gizliliğin sağlanması, kovuşturma ve yargılama süreçlerinin hızlandırılması, basın yayına yansıyan suçlarda rehabilitasyon sonrası SSÇ'lerin kimlik bilgilerinin korunması suça sürüklenen çocukların topluma katılımını destekleyebilir (Kintzinger 1980; Lim ve ark. 2012). Bu yönde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu içerisinde uygulanan desteklerle ilgili hükümlerinin genişletilmesi faydalı olabilir.

Çocuk suçluluğunun bireysel, ailesel ve toplumsal risk etkenleri ve koruyucu etkenlerin karmaşık ve dinamik bir etkileşimini içerdiği görülmektedir. Dolayısıyla suça sürüklenmenin önlenmesi için erken çocuklukta uygulanacak girişimler, okul temelli programlar, toplum temelli girişimler ve adli süreç reformunun bir arada uygulanması tek başlarına hedeflenmelerinden daha etkili ve kalıcı sonuçlar verebilir. Erken çocukluk girişimleri içerisinde en etkili ve ekonomik olanın kaliteli erken çocukluk eğitimi olduğu görülmektedir (Reynolds ve ark. 2010). Dolayısıyla birincil önleme açısından ülkemizde erken çocukluk dönemini kapsayan, kaliteli eğitim veren kreşler ve ana okullarının yaygınlaştırılması ve bu kurumlarda örgün eğitime hazırlığın yanı sıra toplumsal becerileri geliştirici ve destekleyici eğitimlerin de verilmesi çocuk suçluluğunu önleme ve suça sürüklenmenin kuşaklar arası aktarımını engellemede faydalı olabilir. Diğer yandan suça sürüklenme için bireysel, ailesel ve toplumsal risk etkenleri olan çocuklara ülkemiz koşullarına uyarlanmış, kısa, uygulanabilir ve ölçeklenebilir, bilişsel ve sosyal gelişimi destekleyecek programlar uygulanabilir. Bu programlar aile hekimleri ve aile sağlığı merkezlerinin rutin uygulamaları ile bütünleştirilebilir (Özkan ve Kılıç 2013, Özpolat 2022). SSÇ'ler ve akran zorbalığına katılan çocuklar için üçüncül önleme programları ise rehabilitasyona ve sosyal-emosyonel becerilerin geliştirilmesine odaklanabilir (Avşar ve Alkaya 2018). SSÇ'lerin gelişimsel gidişi ile ilgili kuramların ülkemiz için geçerli olup olmadığını değerlendirebilmek için uzunlamasına çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

SSÇ'lerin değerlendirilmesi ve rehabilitasyonunda bütüncül ve multi-sistemik yaklaşımlar benimsenmelidir; çoklu risk etkenlerine aynı anda müdahale ile aile, okul, akran ve toplum düzeylerini entegre ederek etkililik sağlanabilir. Aile, okul, akran ve toplumun katılımı, bireyin risk-ihtiyaç-duyarlılık ilkelerine göre ihtiyaçlarına uygun müdahalelerle desteklenmelidir; bu sayede girişimler her bireyin gelişim düzeyine ve bireysel ihtiyaçlarına göre düzenlenerek sürdürülebilir hale getirilebilir.

Sonuç olarak, SSÇ'lerin yaşam boyu gidişatı, çok boyutlu risk ve koruyucu etmenlerin etkileşimiyle şekillenmektedir. Bireysel düzeyde nörogelişimsel bozukluklar, dürtüsellik ve empati eksikliği; düşük sosyoekonomik düzey, ihmal-istismar ve tutarsız ebeveynliğin olduğu bir aile ortamı; akademik başarısızlık ve akran baskısının olduğu bir okul ortamı; toplumsal düzeyde yoksulluk ve şiddet ortamı suç eğilimini pekiştirmektedir. Psikopatoloji yükü yüksek bu çocukların DB, madde kullanımı ve emosyon regülasyon güçlükleri, tekrarlayan suç davranışlarını artırarak olumsuz gidişatı sürdürebilir. Loeber ve Moffitt gibi çeşitli modeller, antisosyal yollardaki farklı başlangıç ve gelişim örüntülerini açıklayarak, erken tanı ve hedefe yönelik müdahalelerin önemini vurgulamaktadır. Koruyucu ve önleyici programlar; erken müdahale, yürütücü işlev destekleri, okul-temelli ve toplum-temelli mentorluk uygulamaları ile adli sistemde rehabilitasyon odaklı reformlar Bütüncül bir şekilde uygulandığında anlamlı etkiler elde edilir. Erken erişkinlikte evlilik, istihdam ve prososyal roller suçtan uzaklaşmayı sağlarken, aile-okul-toplum iş birliğiyle sürdürülen çoklu müdahaleler, SSÇ'lerin bireysel ihtiyaçlarına uygun destekler sunarak risk faktörlerini azaltmaktadır. Sonuç olarak, SSÇ'lerin sağlıklı gelişimi ve topluma kazandırılması; bütüncül, sistemlerarası iş birliğinin kurulmasına ve döneme özgü müdahale stratejilerinin eş zamanlı uygulanmasına bağlıdır.

Kaynaklar

- Andrews DA, Bonta J (2014) *The Psychology of Criminal Conduct*. New York, Routledge.
- Apel R, Horney J (2017) How and why does work matter? Employment conditions, routine activities, and crime among adult male offenders. *Criminology*, 55:307-343.
- Archard D, Uniacke S (2021) The child's right to a voice. *Res Publica*, 27:521-536.
- Armstrong TA, Boisvert DL, Wells J, Lewis RH, Cooke EM, Woeckener M et al. (2022) Testosterone, cortisol, and criminal behavior in men and women. *Horm Behav*, 146:105260.
- Avşar F, Alkaya SA (2018) Akran zorbalığının önlenmesinde okul sağlığı hemşiresinin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5:78-84.
- Baidawi S (2020) Crossover children: Examining initial criminal justice system contact among child protection-involved youth. *Aust Soc Work*, 73:280-295.
- Barriga AQ, Landau JR, Stinson BL, Liao AK, Gibbs JC (2000) Cognitive distortion and problem behaviors in adolescents. *Crim Justice Behav*, 27:36-56.

- Beauchaine TP, Gatzke-Kopp LM (2012) Instantiating the multiple levels of analysis perspective in a program of study on externalizing behavior. *Dev Psychopathol*, 24:1003-1018.
- Beaver KM, Wright JP, DeLisi M, Walsh A, Vaughn MG, Boisvert D et al. (2007) A gene $\times$ gene interaction between DRD2 and DRD4 is associated with conduct disorder and antisocial behavior in males. *Behav Brain Funct*, 3:30.
- Bilginer Ç, Karadeniz S, Hizarci S, Yılmaz BC, Kandil S (2021) Suça sürüklenen çocukların adli psikiyatrik değerlendirme ve rapor sonuçları: İki yıllık retrospektif dosya taraması. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24:217-227.
- Bingöl İ (2022) Sosyolojik suç teorilerine kuramsal bir yaklaşım: Sosyal süreç teorileri. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24:640-652.
- Boman JH, Mowen TJ (2017) The role of turning points in establishing baseline differences between people in developmental and life-course criminology. *Criminology*, 56:191-214.
- Borrani J, Frías M, Alemán B, García A, Ramírez C, Valdez P (2019) Neuropsychological disorders in juvenile delinquents. *Rev Mex Neurociencia*, 20:5-12.
- Bradshaw CP, Koth CW, Thornton LA, Leaf PJ (2009) Altering school climate through school-wide positive behavioral interventions and supports: Findings from a group-randomized effectiveness trial. *Prev Sci*, 10:100-115.
- Buil JM, van Lier PAC, Brendgen MR, Koot HM, Vitaro F (2017) Developmental pathways linking childhood temperament with antisocial behavior and substance use in adolescence: Explanatory mechanisms in the peer environment. *J Pers Soc Psychol*, 112:948-966.
- Burt SA, McGue M, Krueger RF, Iacono WG (2007) Environmental contributions to adolescent delinquency: A fresh look at the shared environment. *J Abnorm Child Psychol*, 35:787-800.
- Cameron J, Thurlin M, Hilton NZ, Ball LC, Marshall L, Kolla NJ (2022) Privacy and safety: Issues of dual compliance in high-secure and other forensic psychiatric hospitals. *Int J Law Psychiatry*, 82:101780.
- Chen X, Zhong H (2013) Delinquency and crime among immigrant youth—An integrative review of theoretical explanations. *Laws*, 2:210-232.
- Copp JE, Giordano PC, Longmore MA, Manning WD (2020) Desistance from crime during the transition to adulthood: The influence of parents, peers, and shifts in identity. *J Res Crime Delinq*, 57:294-332.
- Cullen FT, Gendreau P (2000) Assessing correctional rehabilitation: Policy, practice, and prospects. In *Criminal Justice 2000 Vol 3: Policies, Processes, and Decisions of the Criminal* (Ed J Horney): 109-176. Washington DC, National Institute of Justice. .
- Çağlar T (2023) Children who offend in Turkey: The case of the Ankara Child Education Center. *Int J Offender Ther Comp Criminol*, 69:1-15.
- Çakaloğlu B, Ünlü G, Aktaş Terzioğlu MA, Kapubağlı N, Tekkanat Ç (2016) Çocuklarda suç davranışı ile sosyodemografik özelliklerin ve zekanın ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Derg*, 17:411-418.
- de Torres Perea JMT (2021) Best interest of the child: A or the primary consideration. In: *The Routledge International Handbook of Shared Parenting and Best Interest of The Child* (Eds JMI de Torres Perea, E Kruk, M Ortiz-Tallo):51-62. New York, Routledge.
- Devers L (2011) Desistance and Developmental Life Course Theories, Research Summary. Arlington, VA, CSR Incorporated.
- Dizman ZŞ, Araştırmacı S (2023) Türkiye’de suça sürüklenen çocukların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 14:1153-1170.
- Dubois DL, Holloway BE, Valentine JC, Cooper H (2002) Effectiveness of mentoring programs for youth: A meta-analytic review. *Am J Community Psychol*, 30:157-197.
- Durlak JA, Weissberg RP, Dymnicki AB, Taylor RD, Schellinger KB (2011) The impact of enhancing students’ social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Dev*, 82:405-432.
- Duruşan E (2021) Türkiye’de suça sürüklenen çocuklar üzerine yapılan çalışmaların analizi: Sistematik derleme (Yüksek lisans tezi). İstanbul, İstanbul Üniversitesi.
- Efendi GY, Çakmak IB, Temeltürk RD, Kırbaş DB, Dinçer M (2023) Investigation of sociodemographic and clinical characteristics of forensic cases admitted to a child and adolescent psychiatry outpatient clinic in Şanlıurfa. *International Archives of Medical Research*, 15:33-47.
- Eyüboğlu M, Eyüboğlu D (2018) Suça sürüklenen çocuklarda psikiyatrik bozukluklar, sosyodemografik özellikler ve risk faktörleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 21:1-12.
- Farrington DP, Malvaso CG (2025) Interactions between child-rearing and other risk factors in predicting delinquency, and implications for prevention. *Int J Offender Ther Comp Criminol*, 69:963-979.
- Forde L (2018) Realising the right of the child to participate in the criminal process. *Youth Justice*, 18:265-284.
- Gendreau P, Goggin C (2022) Book review: Criminality in context: The psychological foundations of criminal justice reform. *Crim Justice Behav*, 49:279-285.

- Güler G, Sungur MA, Kütük MÖ (2018) Suça sürüklenen çocukların klinik ve sosyodemografik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 23:39-46.
- Güler HA, Dündar FU, Güleç A, Doğan KH (2024) Evaluation of sociodemographic and clinical characteristics of forensic cases referred to a university hospital. *Genel Tıp Dergisi*, 34:587-590.
- Hovey KA, Zolkoski SM, Bullock LM (2017) Mental health and the juvenile justice system: Issues related to treatment and rehabilitation. *World Journal of Education*, 7(3):1-10.
- Huefner JC, Ainsworth F (2024) Reconsidering the best interests of the child construct. *Child Youth Serv Rev*, 158:107493.
- Jacobsen SK, Zaatut A (2022) Quantity or quality? Assessing the role of household structure and parent-child relationship in juvenile delinquency. *Deviant Behav*, 43:30-43.
- Johnson WL, Giordano PC (2021) The role of marriage and military service on reoffending: Race, "the respectability package," and the desistance process. *Armed Forces Soc*, 47:106-125.
- Jones MS, Shurtliff TM, Gerlinger J (2022) Racial differences in the effects of early adverse childhood experiences on adolescent delinquency: The role of middle childhood mechanisms. *J Crim Justice*, 82:101977.
- Kandemir HS (2025) Suça sürüklenen çocuk kavramı ve uygulama üzerine olması. *Topkapı Sosyal Bilimler Dergisi*, 4:60-67.
- Kim BKE, Quinn CR, Logan-Greene P, DiClemente R, Voisin D (2020) A longitudinal examination of African American adolescent females detained for status offense. *Child Youth Serv Rev*, 108:104648.
- Kim S, Kim DH, Vergunst F, Zheng Y, Domond P, Vitaro F et al. (2021) Childhood mental health and juvenile delinquency: A within-family comparison. *Eur Psychiatry*, 64:S620.
- Kintzinger AR (1980) Freedom of the press v juvenile anonymity: A conflict between constitutional priorities and rehabilitation. *Iowa Law Rev*, 65:1471-1496.
- Korkut Ö, Baş S (2024) Çocuk Hukuku Genel Esaslar ve Güncel Meseleler. Ankara, Adalet Yayınevi.
- League of Nations (1924) Geneva Declaration of the Rights of the Child. Geneva, League of Nations
- Lee E, Goodman-Delahunty J, Martschuk N, Powell MB (2025) Cross-examining children in sexual abuse trials: How Australian criminal justice practitioners perceive judicial intervention. *J Criminol*, doi: 10.1177/26338076251323302.
- Lefley HP (1998) Temperament: Theory and practice. *Am J Psychiatry*, 155:144.
- Leiria M, Nunes C (2023) Children's perceptions of their involvement in judicial child protection, family and criminal proceedings: A systematic review. *Int J Child Rights*, 31:624-658.
- Lim SS, Vadrevu S, Chan YH, Basnyat I (2012) Facework on Facebook: The online publicness of juvenile delinquents and youths-at-risk. *J Broadcast Electron Media*, 56:346-361.
- Lipsey MW (2009) The primary factors that characterize effective interventions with juvenile offenders: A meta-analytic overview. *Victims Offenders*, 4:124-147.
- Liu H, Hou WK, Lau EYY, Birk JL, Bonanno GA (2023) Identifying multilevel predictors of trajectories of psychopathology and resilience among juvenile offenders: A machine learning approach. *Dev Psychopathol*, 36:1-15.
- Loeber R, Burke JD (2011) Developmental pathways in juvenile externalizing and internalizing problems. *J Res Adolesc*, 21:34-46.
- Loeber R, Wung P, Keenan K, Giroux B, Stouthamer-Loeber M, Van Kammen WB et al. (1993) Developmental pathways in disruptive child behavior. *Dev Psychopathol*, 5:103-133.
- Love JM, Kisker EE, Ross C, Constantine J, Boller K, Chazan-Cohen R et al. (2005) The effectiveness of early head start for 3-year-old children and their parents: Lessons for policy and programs. *Dev Psychol*, 41:885-901.
- Lösel F, Stemmler M, Bender D (2025) Different pathways of externalising behaviour problems from preschool to youth: A test of risk and protective factors and potential origins. *Crim Behav Ment Health*, 35:10-21.
- Malvaso CG, Delfabbro PH, Day A (2017) The child protection and juvenile justice nexus in Australia: A longitudinal examination of the relationship between maltreatment and offending. *Child Abuse Negl*, 64:32-46.
- Moffitt TE (1993) Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychol Rev*, 100:674-701.
- Moffitt TE, Caspi A, Harrington H, Milne BJ (2002) Males on the life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways: Follow-up at age 26 years. *Dev Psychopathol*, 14:179-207.
- Mulvey EP, Schubert CA, Chassin L (2010) Substance use and delinquent behavior among serious adolescent offenders. *Juvenil Justice Bulletin*, (12):1-15.
- Murray J, Farrington DP, Sekol I (2012) Children's antisocial behavior, mental health, drug use, and educational performance after parental incarceration: A systematic review and meta-analysis. *Psychol Bull*, 138:175-210.

- Odgers CL, Moffitt TE, Broadbent JM, Dickson N, Hancox RJ, Harrington H et al. (2008) Female and male antisocial trajectories: From childhood origins to adult outcomes. *Dev Psychopathol*, 20:673-716.
- Özbek MM, Atay E, Canol Özbek T, Cansız MA, Aydemir Ö (2025) Suça sürüklenen çocuklarda suç tekrarı üzerine etkili faktörlerin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Derg*, 36:309-317.
- Özkan Y, Kılıç E (2013) Ailenin psiko-sosyal destek ihtiyacını karşılamada yeni bir model önerisi: Aile sağlığı merkezlerinde aile psiko-sosyal destek birimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7:25-44.
- Özpolat AO (2022) Sosyal hizmetlerin sunumunda yeni bir model olan aile sosyal destek programının (ASDEP) incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22:141-167.
- Pelit K, Muhammet V, Alkan F (2022) Suça sürüklenen çocukların sosyo-demografik ve suç özelliklerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 6:51-65.
- Piquero AR, Reingle Gonzalez JM, Jennings WG (2015) Developmental trajectories and antisocial behavior over the life-course. In: *The Development of Criminal and Antisocial Behavior* (Eds L Kazemian, J Morizot):75-88. Cham, Springer.
- Raver CC, Jones SM, Li-Grining CP, Metzger M, Champion KM, Sardin L (2008) Improving preschool classroom processes: Preliminary findings from a randomized trial implemented in head start settings. *Early Child Res Q*, 23:10-26.
- Reese B, Pierce H, Jones MS (2024) Early adverse childhood experiences and later delinquency: Considering the role of middle childhood risk factors. *Deviant Behav*, 45:911-927.
- Resmi Gazete (2005) 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu. Ankara, TC Başbakanlık.
- Retz W, Ginsberg Y, Turner D, Barra S, Retz-Junginger P, Larsson H et al. (2021) Attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD), antisociality and delinquent behavior over the lifespan. *Neurosci Biobehav Rev*, 120:236-248.
- Reynolds AJ, Temple JA, Ou SR (2010) Preschool education, educational attainment, and crime prevention: Contributions of cognitive and non-cognitive skills. *Child Youth Serv Rev*, 32:1054-1063.
- Reynolds AJ, Temple JA, Robertson DL, Mann EA (2001) Long-term effects of an early childhood intervention on educational achievement and juvenile arrest: A 15-year follow-up of low-income children in public schools. *JAMA*, 285:2339-2346.
- Sanders MR (1999) Triple P-positive parenting program: Towards an empirically validated multilevel parenting and family support strategy for the prevention of behavior and emotional problems in children. *Clin Child Fam Psychol Rev*, 2:71-90.
- Schoenfeld CG (1971) A psychoanalytic theory of juvenile delinquency. *Crime Delinq*, 17:469-480.
- Schweinhart LJ, Montie J, Xiang Z, Barnett WS, Belfield C, Norens M (2005) Lifetime effects: The High/Scope Perry Preschool Study through age 40. High/Scope Press.
- Seppänen A, Törmänen I, Shaw C, Kennedy H (2018) Modern forensic psychiatric hospital design: Clinical, legal and structural aspects. *Int J Ment Health Syst*, 12:58.
- Sessa F, Salerno M, Esposito M, Di Nunno N, Li Rosi G, Rocuzzo S et al. (2022) Understanding the relationship between fetal alcohol spectrum disorder (FASD) and criminal justice: A systematic review. *Healthcare (Basel)*, 10:84.
- Shubik C, Kendall J (2007) Rethinking juvenile status offense laws: Considerations for congressional review of the Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act. *Fam Court Rev*, 45:384-398.
- Süleymanoğlu R (2024) The shadow of crime: Impact on prison experiences and recidivism tendency. *Journal of Economy, Culture and Society*, 70:65-77.
- Teplin LA, Potthoff LM, Aaby DA, Welty LJ, Dulcan MK, Abram KM (2021) Prevalence, comorbidity, and continuity of psychiatric disorders in a 15-year longitudinal study of youths involved in the juvenile justice system. *JAMA Pediatr*, 175:e205807.
- Tezcan E (2015) Suç davranışının genel gerilim kuramı temelinde incelenmesi. In *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2015 İnsan Değer ve Onurunu Yüceltmek Tarih Tam metin Bilirdirler Kitabı*: 103-110. Manisa, Celal Bayar Üniversitesi.
- Tong K, Gibbons A, Byrne O, Conlon T, Kennedy H, Davoren M (2022) Containing chaos: A self-reflection of a final year medical student's elective in a high security psychiatric hospital. *Eur Psychiatry*, 65:S601.
- TÜİK (2022) Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2022. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2023) Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2023. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- United Nations (1989) Convention on the Rights of the Child. New York, United Nations.
- Van De Werve I, Blokland A, Weerman F (2022) Crime, families and the economy: Micro-conditions as moderator of macro-effects. *J Dev Life Course Criminol*, 8:96-123.
- Van der Put CE, Assink M (2025) Interrelatedness of family and parenting risk factors for juvenile delinquency: A network study in U.S. and Dutch juveniles. *Int J Offender Ther Comp Criminol*, 69:941-962.
- Vural T, Yıldızlar K (2023) Suça sürüklenen çocuk ve risk faktörleri. In *Sosyal & Beşeri Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler 1* (Eds D İliç, İ Aydoğdu, R Babur): 345-367. Ankara, Gece Kitaplığı.

Webster-Stratton C (2001) The incredible years: Parents, teachers, and children training series. *Resid Treat Child Youth*, 18:31-45.

Webster-Stratton CH, Reid MJ (2010) The incredible years program for children from infancy to pre-adolescence: Prevention and treatment of behavior problems. In *Clinical Handbook of Assessing and Treating Conduct Problems in Youth* (Eds RC Murrihy, AD Kidman, TH Ollendick):117-138. New York, Springer.

Yurtcan E (2006) Çocuk Koruma Kanunu ve Yorumu. Ankara, Kare Yayınları.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olunduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Etik Onay: Bu çalışma bir derleme yazısı olduğu için etik onaya gerek yoktur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethical Approval: This review study does not require ethical clearance.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study..